

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

НАСТАВНА ПРОГРАМА

ОСВЕТЛУВАЊЕ И ИНСТАЛАЦИИ

II година

ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКА СТРУКА

електротехничар-енергетичар

Скопје, 2006 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ОСВЕТЛУВАЊЕ И ИНСТАЛАЦИИ

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: електротехничар-енергетичар

1.2.2. Струка: електротехничка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет: карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет: втора година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 3 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 108 часа

1.6. Статус на наставниот предмет: задолжителен предмет

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по наставниот предмет **осветлување и инсталации** ученикот стекнува знаења, вештини и се оспособува:

- да ги познава важечките прописи и стандарди за електричните инсталации;
- да ги опишува елементите на електричните инсталации кои најчесто се применуваат;
- да ги разликува видовите на електрични инсталации што се користат во разни објекти;
- да ги познава графичките симболи коишто се применуваат во проекти;
- да користи таблици со дадени карактеристиките на одделни елементи или уреди;
- да ги познава изворите на електричното осветлување;
- да ја објаснува примената на соодветни извори на светлина во зависност од намената на просторот;
- да ги избира изворите на светлина за надворешно осветлување на просторот;
- да ги користи фотометриските пресметки за проектирање на осветлувањето во објектите и надворешните простори;
- да применува софтвер за фотометриски пресметки;
- да чита проект за високонапонски, нисконапонски инсталации и громобрани;
- да развива вештини за тимска работа;
- да развива професионален однос.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на наставата по **осветлување и инсталации**, неопходно е учениците да поседуваат претходни знаења стекнати во прва година по наставните предмети: електротехника, електротехнички материјали и елементи, физика, математика, техничко цртање и информатика.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1	2	3	4	5
1. МАТЕРИЈАЛ ЗА ЕЛЕКТРИЧНИ ИНСТАЛАЦИИ	14	<p>Ученикот:</p> <ul style="list-style-type: none"> -да ги разликува видовите на електрични инсталации; -да ги познава важечките прописи и стандарди за електричните инсталации; -да ги идентификува проводниците и електричните кабли што се користат во електричните инсталации; -да ги познава важечките прописи за означување на проводниците и каблите; -да користи табели за определување на струјното оптоварување на инсталационите проводници и кабли; -да ја опишува заштитата на инсталационите проводници (механичка и антикорозивна); -да ја сфати улогата на инсталационите осигурувачи, прекинувачи и уреди во електричната инсталација. 	<ul style="list-style-type: none"> -Објаснување за поделба на електричните инсталации според местото на изведба, намената, како и начинот на изведба; -обработување на електротехничките прописи и стандарди, со појаснување на начинот на кој се донесуваат тие прописи (кој орган ги донесува, како стапуваат во важност и ознаките кои ги носат); -презентирање на проспекти, прирачници и друга литература со цел да се следат современите трендови во оваа област; -анализирање на електрични шеми според потребите на електричната инсталација (како на пример: шема на поврзување на прекинувачи, шема на поврзување на скаличен автомат, шема на склопка ѕвезда-триаголник, моторна заштитна склопка ...). 	Електротехника Физика Практична настава

2. ВИДОВИ ИЗВЕДБИ НА ЕЛЕКТРИЧНИ ИНСТАЛАЦИИ И НАЧИН НА ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА ЕЛЕКТРИЧНАТА МРЕЖА	12	<p>-Да ги познава класичните изведби и изведбите прилагодени на индустриската градба на објектите;</p> <p>-да го објаснува начинот на приклучување на објектот на електричната мрежа;</p> <p>-да ги разликува куќните инсталации;</p> <p>-да ги опишува системите за заштита од напон на допир;</p> <p>-да го објаснува воздушното приклучување на објектот на електричната мрежа;</p> <p>-да го објаснува кабелското приклучување на објектот на електрична мрежа.</p>	<p>-Објаснување на карактеристиките и начините на изведби на класичните инсталации;</p> <p>-илустрирање на повеќе практични примери за различните видови на електрични инсталации;</p> <p>-презентирање на практични примери за потребата од различни начини на приклучување на станбените објекти во електричната мрежа.</p>	Електротехника Практична настава
3. ПРЕСМЕТКА НА ПРЕСЕКОТ НА ПРОВОДНИК ВО ЕЛЕКТРИЧНА ИНСТАЛАЦИЈА	9	<p>-Да ги познава критериумите за начинот на пресметка на пресек на проводник;</p> <p>-да пресметува пресек на проводник;</p> <p>-да го пресметува падот на напонот во еднофаен и трифазен систем;</p> <p>-да го пресметува пресекот на проводник за инсталации со електромоторен погон;</p> <p>-да го објаснува дозволения процентуален пад на напон во проводникот.</p>	<p>-Објаснување на значењето за пресметката на пресекот на проводникот за квалитетно функционирање на електричната инсталација;</p> <p>-решавање на нумерички примери за правилниот избор на електричните кабли.</p>	Електротехника Математика

4. ЗАШТИТНИ МЕРКИ ВО ЕЛЕКТРИЧНИТЕ ИНСТАЛАЦИИ	<p>9</p>	<p>-Да го опишува влијанието на струјата врз човековото тело; -да ја познава постапката за давање помош на лице кое е повредено од струен удар; -да ги познава заштитните мерки од струен удар; -да го сфаќа значењето на заземјувањето; -да ја објаснува изведбата на заземјување; -да го објаснува начинот на заштита од атмосферски празнења.</p>	<p>-Објаснување на значењето за квалитетната заштита од струјниот удар; - компаративно анализирање на заштитните мерки од струен удар што се користат во практиката вклучувајќи ги и дополнителните заштитни мерки (изедначување на потенцијал); -упатување за користење на технички препораки од оваа област; -објаснување на заземјувачите со истакнување на нивната важност во електричната инсталација; -описување на основните поими за громобранска инсталација (составни делови и изведба).</p>	<p>Електротехника Математика Практична настава</p>
5. СВЕТЛИНА И СВЕТЛОСНИ ГОЛЕМИНИ	<p>6</p>	<p>-Да го опишува влијанието на светлината врз човекот; -да ги познава основните светлосни големини и нивните единици: светлосен флукс, јачина на светлина, осветленост, сјајност; -да ги опишува оптичките својства на телата.</p>	<p>-Објаснување на влијанието на осветлувањето во секојдневниот живот со користење на примери; -дефинирање на основните светлосни големини и нивните единици; -дискутирање за оптичките својства на телата.</p>	<p>Практична настава</p>

<p>6. ИЗВОРИ НА СВЕТИНА, СВЕТИЛА И БАРАЊА ЗА КВАЛИТЕТНО ОСВЕТЛУВАЊЕ</p>	<p>16</p>	<p>-Да ги познава светлосните извори кои се применуваат во современата техника на осветлувањето; -да ги опишува карактеристиките на светлосниот извор; -да ја разликува поделбата на светлосните извори; -да ги опишува изворите на светлина со вжарено влакно; -да ги опишува изворите на светлина со електрично празнење; -да ја сфаќа улогата на светилата; -да го познава значењето на условите кои светилата мора да ги задоволат (светлотехнички, механички, електротехнички и нивниот облик); -да ја објаснува улогата на светилата при реализацијата на различните видови на осветлување; -да ги подготвува барањата за квалитетно осветлување.</p>	<p>-Објаснување на техничките карактеристики; -истакнување на важноста како техничките карактеристики влијаат на изборот на изворите на светлината; -прикажување на проспекти од производители на светлосни извори; -анализирање на значењето на моќноста на светлосниот извор во смисол на оптоварување на електричната инсталација и емитираниот светлосен флукс; -посочување дека поделбата на светилата може да се изврши од повеќе аспекти (како на пример: во зависност од изворот на светлината; од распределбата на светлосниот флукс ...); -објаснување на поимите за осветленост на просторија, рамномерност на осветлувањето, видови на осветлување (директно, полуиндиректно и мешовито), засенување и боја на светлината со користење на примери од практиката.</p>	<p>Физика Електротехника Математика Практична настава</p>
--	-----------	---	---	--

7. СВЕТЛОСНИ МЕРЕЊА И ФОТОМЕТРИСКИ ПРЕСМЕТКИ НА ЕЛЕКТРИЧНОТО ОСВЕТЛУВАЊЕ	18	<ul style="list-style-type: none"> -Да го сфаќа значењето на светлосните мерења; -да ги познава основите на фотометријата; -да ги опишува фотометрите; -да ја објаснува потребата од лабораториски мерења; -да ги објаснува мерењата на осветлени простории; -да пресметува електрично осветлување на затворени простори; -да пресметува електрично осветлување на отворени простори; -да познава софтверско пресметување на електрично осветлување. 	<ul style="list-style-type: none"> -Објаснување на основните поими за: фотометрија, визуелна и физикална фотометрија, современи фотометри (луксметар, рефлектометар, мерач на сјајност); -толкување на зависноста на осветлувањето од намената на просторот што треба да се осветли; -запознавање со можностите на проучуваниот софтвер за пресметка на осветлувањето. 	Електрични мерења Физика Математика Информатика Електротехника Практична настава
8.НИСКОНАПОНСКИ ИНСТАЛАЦИИ	12	<ul style="list-style-type: none"> -Да го познава инсталациониот материјал за изведба на нисконапонските инсталации; -да го опишува изведувањето на: телефонските, интерфонските и антенските инсталации; -да ја разбира потребата од сигналните инсталации; -да го опишува начинот и местото на изведба на сигналните инсталации; -да објаснува шематско претставување на ниско напонска инсталација. 	<ul style="list-style-type: none"> -Класифицирање на инсталационен материјал за изведба на нисконапонски инсталации; -објаснување на начинот за изведување на нисконапонски инсталации; -споредување на различни видови на инсталации; -истакнување на потребата и значењето на сигналните инсталации. 	Електротехника Практична настава

9. ПРОЕКТИРАЊЕ НА ЕЛЕКТРИЧНИ ИНСТАЛАЦИИ	12	-Да ги познава елементите на проект; -да разбира структурата на готови проекти; -да чита готови проекти; -да ги применува техничките услови за проектирање на електрични инсталации во станбени и други објекти.	-Објаснување на проект и елементите на проект; -анализирање на проекти на електрични инсталации на отворени и затворени простори.	Информатика Електротехника Математика
--	----	---	--	---

4.2. Наставни форми, методи и активности на учење

Согласно поставените цели во наставната програма по **осветлување и инсталации** се користат наставните форми: комбинација на фронтално предавање, индивидуална и индивидуализирана настава, работа во групи и парови при што ќе се применуваат методите на демонстрација, дискусија и расправа на тема, учење преку сопствено откривање, изработка на проектни задачи, решавање на проблемски задачи, компјутерска симулација и други методи и форми на работи кои наставникот смета дека ќе дадат подобри резултати во реализацијата на програмата.

Активностите на ученикот се да учи и открива во група и/или независно; да прибележува во процесот на учењето; да открива односи и законитости во осветлувањето и инсталациите; да проверува, да применува и да се обидува; да работи училишни и домашни задачи; да експериментира.

Активностите на наставникот се да зборува, да објаснува, да дискутира, да дава инструкции, да пишува на табла, да демонстрира и упатува, да мотивира, наведува на заклучоци, да ја следи и вреднува работата на учениците, да ги оценува задачите и тестовите на знаење, да организира посети на фирми и саемски манифестации.

4.3. Организација и реализација на наставата

Процесот на учење по **осветлување и инсталации** треба да се изведува и остварува преку стручно - теоретска настава, аудиториски вежби и лабораториски вежби изведувани во склоп на практичната настава коишто ќе бидат во корелација со наставната програма по осветлување и инсталации.

Наставата треба да се одвива во училница/кабинет со димензии кои овозможуваат оптимални услови за индивидуализираната настава и работата во тимови и/или индивидуално при реализирање на проектните задачи и индивидуалните домашни задачи.

Образовните активности се организирани според неделен распоред на часовите во четири тримесечја и во две полугодија. Бројот на часовите кои се дадени за одделните тематски целини во точка 4.1. од овој документ, опфаќа часови за обработка на нови наставни содржини, вежби, повторување, утврдување, како и организирани активности кои би овозможиле зголемен ефект при реализирањето на програмата.

4.4. Наставни средства и помагала

Наставни средства: табла, учебничарска литература, аудио-визуелни помагала (графоскоп со графофолии, видеопроектор, компјутерска опрема, софтвер за пресметки на електрично осветлување), инсталациони материјали, инструменти и светлосни елементи.

Учебници и учебни помагала за ученикот: учебници од домашни и странски автори, прирачници, Интернет.

Дополнителна литература за наставникот: неопходно е потребна поширока домашна и особено странска литература, повеќе различни прирачници и проспекти од структурата и користење на информации преку Интернет.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши преку внимателно и континуирано следење во текот на целата учебна година, а врз основа на усвоените знаења кои се проверуваат преку: писмените тестови, индивидуалните задачи кои -што ќе се изведуваат во училиште или дома, извештаите за изведените проектни задачи, резултатите од дискусиите и расправите на тема, активното учество на часовите. Во текот на едно полугодие ученикот се оценува со најмалку две оценки.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот ангажиран во наставата по **осветлување и инсталации** треба да поседува персонални, професионални и педагошки карактеристики за да се постигне висок квалитет и професионализам во процесот на работењето. Покрај условите предвидени со Законот за средно образование наставникот треба да е психофизички здрав, да има соодветно професионално образование, со или без работно искуство, да го применува литературниот јазик и писмото на кој се изведува наставата, отворен за соработка, да ги почитува основните етички норми на однесување, да поседува комуникациски способности, да ја сака педагошката работа, да е со нагласени организациски способности, креативен и отворен кон промените во наставата.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по електротехника, насока:

-електроенергетика.

Наставниците треба да поседуваат педагошка, психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за простор

Посебен кабинет или училница со пропишани димензии и опремен/а со потребните наставни средства, помагала и опрема согласно Нормативот.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: април 2000 година

7.2. Состав на работната група:

1. Кирил Ристески, дипл.ел. инж., самостоен педагошки советник, Педагошки завод на Македонија - Скопје
2. Антонио Оносимоски, дипл. ел. инж., наставник, ЦСНО "Злате Малакоски" - Гостивар
3. д-р Арсен Арсенов, дипл. ел. инж, професор, Електротехнички факултет - Скопје
4. Велимир Сенков, дипл. ел.инж., раководител во ЈП "Електростопанство на Македонија" - Скопје

7.3. Датум на ревидирање: мај 2006 год.

7.4. Состав на работната група за ревидирање:

1. Зоран Јовчевски, дипл. ел. инж., раководител, советник во Бирото за развој на образованието - Скопје
2. Ефтим Пејоски, дипл. ел. инж., наставник, ДЕТУ "Михајло Пупин" - Скопје
3. д-р Цветан Гавровски, дипл. ел. инж., професор, Електротехнички факултет - Скопје
4. Јован Митревски, дипл. ел. инж., релејна заштита во ЈП " Електростопанство на Македонија " - Скопје

Програмата е ревидирана од страна на Бирото за развој на образованието во соработка со претставници од социјалните партнери, Електротехничкиот факултет и училиштата.

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2006 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по **осветлување и инсталации** ја одобри министерот за образование и наука со решение бр. 07-3851/27 од 29.06.2006 година.